

IZHAJA MESEČNO — CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN
NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 7

ŠTEV. 9.

SEPTEMBER 1959

LETO XVIII.

XL. redni občni zbor Prosvetne zveze v Ljubljani

Prosvetna zveza sklicuje 40. redni občni zbor na dan 26. oktobra 1959 ob 9. uri dopoldne v belo dvorano hotela Uniona.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobritev zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo o delu.
3. Poročilo preglednikov.
4. Volitev devetih odbornikov in treh preglednikov in štirih članov gospodarskega odseka.
5. Slučajnosti.

Včlanjena društva imajo pravico, da se v smislu § 15. udeležujejo po svojem zastopniku občnih zborov. Vsako društvo pošlje po enega zastopnika za vsakih začetih 50 članov. Ti zastopniki morajo imeti s seboj pisмено pooblastilo društvenega odbora. En zastopnik sme zastopati največ tri društva. Po en glas ima tudi vsak odbornik PZ in vsak odbornik prosvetnega okrožja.

V Ljubljani, dne 30. septembra 1959.

Dr. Franc Lukman,
t. č. predsednik.

Banski inšpektor prof. Fr. Planina,
t. č. tajnik.

Naše bodoče delo

Prosvetno delo v naših društvih bo doseglo uspehe na prosvetnem polju le, če se bo vse delo vršilo po gotovem načrtu. Odbor Prosvetne zveze je v ta namen sklical skupno z mariborsko PZ sestanek, na katerem so se zedinili za načrt prosvetnega dela v bo-

dočih štirih letih. Osnutke je PZ poslala vsem okrožnim predsednikom v pregled. Ker stojimo že pred začetkom jesensko-zimske sezone, obveščamo tem potom vsa prosvetna društva, da obsega štiriletni načrt za letošnjo sezono sledeča predavanja:

1. Kmet in izobrazba ter šola.
2. Kmet in društveno življenje.
3. Kmečka družina, življsko in delovno občestvo.
4. Vaška skupnost.
5. Kmet, gruda in domovina.
6. Kmet, jezik, narodnost, država.
7. Kmet in vera.

V društvih pa, kjer so včlanjeni tudi delavci, naj bi se vršili takozvani delavski večeri, za katere je PZ pripravila za prvo leto sledeča predavanja:

1. Delavec, njegova izobrazba in šola.
2. Delavec in društvo.
3. Delavska družina.
4. Sosedstvo v novodobni industrijski naselbini.
5. Kako delavec vzrača s svojo ožjo in širšo domovino?

6. Delavec, njegov jezik, narodnost in država.

7. Delavec in vera.

V sledeči številki prinašamo že dvoje predavanj iz vsakega področja po eno. Ta predavanja naj bi se vršila tekom oktobra v vsakem društvu. Odbor naj povabi k predavanju ne samo vse svoje člane in članice, temveč tudi člane in članice Kmečke zveze, članice fantovskih odsekov, članice dekliških krožkov, v delavskih okrajih pa poleg teh še katoliško delavstvo. Po podanem predavanju naj se razvije debata, o kateri naj društveni tajnik vodi zapisnik. Morebitne pripombe in nasvete naj takoj po predavanju tajnik pošlje na Prosvetno zvezo, da se tvarina na ta način spopolni. Povsod začnite z delom že v oktobru. Predavanja bodo izšla v Vestniku.

Kmet, gruda, domovina

Ludovik Puš

(Predavanje za oktober.)

V današnjem času o kmetu veliko govori in pišejo. Bolj kot kdaj koli prej naglašajo izredni pomen kmečkega življa, pa naj bo v narodnostnem, kulturnem, gospodarskem ali političnem pogledu. Zlasti se pa v sedanjih dobi, ko prevladuje do vrhunca prignana nacionalna miselnost, pripisuje samo kmetu in njegovemu domu posebna važnost. Vzroke za vse to moramo iskati zlasti v tejle resnici: čim močnejše in hitreje se razvija tehnika v vseh panogah človeškega udejstvovanja, tem usodnejše proti nevarnosti, da človeštvo v narodnostnem ali nacionalnem pogledu začne nazadovati. Kajti dokler je človek gospodoval stroju, je nosil v sebi vse one prvine, iz katerih raste narodnost in ž njo narodna kultura; danes pa, ko gremo v čase obratnega gospodarstva, ko stroj zaslužuje modernega človeka in mu ubija prej omenjene duhovne sestavine, se v skrbi ozira človeštvo po izvirkih narodne in kulturne prvobitnosti, po vreclih neskažene pristnosti in temeljne svojskosti, ki

označujejo narod in njegove verske, kulturne in druge lastnosti. V tej skrbi za ohranitev vseh nešteti vrednot se je v napredku in civilizaciji toneči svet ustavil ob kmetu; vse druge sloje in stanove ter skupine je val časa izoblikoval po svoje v brezbarvne svetovljane; le kmečki človek je še ostal v svoji prvotni podobi. Sicer tudi njemu preti nevarnost, da ga duh časa potegne s seboj; marsikje se je to deloma že zgodilo. Vendar v bistvu samo še kmeta in njegovega kmečkega doma ni zajela in zalila vesoljna povodenj sedanje dobe. Zato so se pa oči zbezanega človeštva obrnile h kmečki hiši in družini. To je treba obvarovati in jo ohraniti pristno, če hočemo rešiti narod; če hočemo na trdno podlago postaviti gospodarstvo in če hočemo ohraniti narodno kulturo.

Iz teh razlogov je danes kmet v ospredju. Vendar je o kmetu in njegovi zemlji, o kmečkem stanu in njegovem pomenu in o kmetstvu na splošno še toliko izkrivljenih predstav,

misli in naziranje, da so zares potrebna o teh vprašanih javna razmotrivanja in pravilne misli.

1. Kmet.

Že na vprašanje, kaj si mislimo z besedo »kmet«, si nismo vsi na jasnem. Še bolj medla postane podoba, če govorimo o kmečkem stanu. Čim bolj pa so ti pojmi zmešani in zabrisani, tem hitreje se iz njih izcimljajo nepravilne sodbe o prizadevanju, ki skuša kmetu in njegovemu stanu pridobiti ono mesto in ono veljavo v človeškem občestvu, ki mu po pravici gre. Zlasti pri nas Slovencih je vse polno ugovorov. Navedemo naj samo dva. Eni trdijo, da pri nas pravega, pristnega kmeta prav za prav ni več. Šaj so slovenske kmetije, tako pravijo, v pretežni meri tako majhne, da si morajo člani kmečkih družin služiti kruh tudi na drugih področjih — ali z rokodelstvom ali v bližnji tovarni ali z odtokom kmečke mladine v mesta. Pristnega, kršnega kmeta torej več ni.

Drugi pa se boje, da se bo poudarjanje, kako je kmečki stan važen, in iz tega izvirajoče močno stanovsko gibanje slovenskega kmeta izprevrilo v razredno borbo. Na ta način — tako se boje — bo nastal boj za razredne interese v vseh narodnih plasteh: to pa znači popoln razkroj in propad naroda in vsega, kar je z narodom povezano.

Videli bomo, da niti prvi niti drugi nimajo prav. Slovenci imamo, hvala Bogu, še trden in pristen kmečki rod. Kajti kmet ni samo tisti, ki se izključno bavi samo s kmečkim delom, to je z obdelovanjem zemlje, marveč štejemo med kmete tudi vse one, ki se poleg kmetovanja pečajo s kakšno obrtjo, pa bi brez kmetije ne mogli živeti niti glede na dohodke in ne zaradi navezanosti na zemljo. Med kmečko ljudstvo štejemo vse tudi prav majhne posestnike, želarje in kajžarje, ki daleč nimajo dovolj svoje zemlje, da bi mogli od nje živeti, ali je pa sploh nimajo, pa sebe in družino preživljajo z obdelovanjem tuje zemlje. H kmečkemu stanu spadajo vini-

čarji in poljedelski delavci, čeprav jih poklicno združujejo v svojih organizacijah delavski krogi. Med kmečko ljudstvo gredo dninarji in vdinjeni kmečki posli. Z eno besedo: h kmečkemu ljudstvu prištevamo vse, ki se pečajo z obdelovanjem zemlje ali s čim drugim, ki je z obdelovanjem zemlje v neposredni zvezi, n. pr. gozdarstvo, sama živinoreja, kokošjereja itd., v takšnem obsegu, da se brez tega ne morejo preživljati. Ta poklic jim mora tedaj biti bistveno važen.

Vse našteje skupine pa morajo imeti še nekaj, da spadajo v kmečke vrste. Tudi ta »nekaj« je bistvene važnosti, imenuje se pa kmečka miselnost. Kaj pomeni ta beseda? Pomeni neko posebno svojsko gledanje na svet in življenje, po katerem je človeku kmečka zemlja kar je na njej (domaćija, živina itd.) več vredno, kakor je vredno na pr. trgovcu blago v trgovini; pravi kmečki človek je na zemlji, pa četudi ni njegova, navezan z nekimi notranjimi vezmi, ki so duhovne narave. Potemtakem je **kmečki vsak oni človek, ki je snovno (materialno) in duhovno (idealno) tako navezan na zemljo, da brez nje živeti ne more.** V pojasnilo dva zgleda: ni kmet mestni trgovec, ki je kot trgovec propadel, pa sedaj pretežno živi iz kmetije, ki jo je prej kupil, pa jo je iz konkurza rešil. On ni s srcem in dušo pri zemlji, obrnil ji bo hrbet pri prvi ugodni priliki. Manjka mu torej kmečke miselnosti. Je pa kmet še vedno delavec v tovarni, ki s svoje kmetije hodi v tovarno in prisluženi delavski denar obrača kmetiji v prid, na njej dela in po kmečkih navadah živi in misli. Kljub delavski plači mu je kmetija prvo in glavno, zato je kmet. Vsi nešteti slovenski možje in fantje, ki so šli svoj čas v Ameriko in drugam ter postali tovarniški delavci ali rudarji, so ostali pristni kmečki ljudje vse do tlej, dokler so v tujini mislili na svoj domači gruntec, ki ga bodo s trdim delom v tujini rešili propada, se nanj vrnili in na njem ostali.

Vsi ljudje, ki jih objame zgoraj navedena označba, sestavljajo neko posebno skupino, kateri pravimo **kmečki**

stan. Po vsem tem je torej pri nas Slovincih kmečki stan močan in številčen. Kajti vanj spadajo poleg — recimo — čistih kmetov tudi skoraj vsi vaški obrtniki, štajerski želarji, viničarji, kmečki dninarji in delavci in kmečki stalni posli (hlapci in dekle). Če kdo trdi, da pravih »čistih« kmetov nimamo veliko, ima prav; nima pa prav, če smatra za kmete samo te čiste kmete. Z našim dokazom smo tako mišljenje ovrgli kot nepravilno.

Iz dosedanjih razmišljanj pa lahko razberemo tudi dokaz, da naše pojmovanje kmeta in kmečkega stanu ne more voditi v razredni boj. Tudi na takšno pojmovanje naslonjeno kmečko stanovsko gibanje ne more imeti razrednega značaja. Kajti po tem pojmovanju obsega kmečki stan zelo različne socialne plasti, ki si morejo biti kdaj pa kdaj celo v interesih nasprotni (na primer vinogradniki in njihovi viničarji — viničarski red), pa vendar tvorijo eno skupino, osnovano na obdelovanju zemlje in na kmečki miselnosti. **Stan je namreč po naravi dano občestvo dela in mišljenja ter iz obojega izvirajoče kulture,** o kateri bomo pozneje govorili, **razred je pa umetna tvorba zgolj na interesnih vprašanih združenih ljudi,** ki jim je edini namen boj proti bogatejšim razredom (n. pr. delavci proti podjetnikom). Med stanom in razredom je torej bistvena nevarnost temeljna razlika. Pravi, po naše pojmovani kmečki stan, ki bi hotel voditi samo interesno borbo proti drugim stanovom, bi nujno moral sam v sebi razpasti, ker bi se postavil na stališče socialnega stopnjevanja in boja ter bi nujno izzval razredni boj v lastnih stanovskih vrstah. Je sicer res, da se organizirana borba kmečkega stanu vodi morda najbolj vidno ravno za interese, to je za pravico tega stanu, toda borba mine in niti ne more dobiti razrednega značaja, **ker ni naperjen proti nobenemu drugemu stanu ali razredu** in ker je namen stanu in stanovskih organizacij vse kaj drugega kakor boj proti drugim; namreč zbrati vse tvorne sile stanu in se iz lastne moči uveljaviti na gospodarskem, kulturnem pa tudi

splošnem, pa ne samo strankarsko političnem polju.

Na prvem mestu je v vsaki stanovski organizaciji gospodarstvo ali — če hočete — stroka. Na urejenem gospodarstvu namreč vse drugo sloni. Zlasti urejeno kmetijsko gospodarstvo je neobhoden predpogoj vsega drugega napredka, predvsem kulturnega. **Ni in ne more biti varnega in zanesljivega kulturnega napredka, če je gospodarstvo v razsulu.** To je važna ugotovitev za vse naše prosvetno delo. Kdor torej pomaga urejevati in utrjevati pri Slovincih kmetijsko gospodarstvo, je posredno zelo upoštevanja vreden kulturni delavec. Tiste organizacije, ki se brigajo za gospodarski napredek kmečkega stanu, so važne pomožne sile prosvetnih organizacij; obojne bi se vsekdar morale medsebojno podpirati in dopolnjevati; nikoli si nasprotovati, ker bi nasprotovanje bilo obojestransko škodljivo.

Vsak stan v našem pomenu besede je občestvo dela, na katerem sloni gospodarstvo. Toda to je premalo. Samo delo, a proizvodna skupnost še daleč ni stan, ampak kvečjemu sloj. Stan je pa občestvo posebnega, svojskega mišljenja in čustvovanja, iz katerega raste **stanovska kultura,** ki bistveno spada k opredelitvi stanu. Stan brez svoje tipične stanovske kulture ni stan, marveč sloj. Narod pa je nosilec in ohranjevalec skupne narodne kulture, ki jo sestavljajo stanovske kulture dotičnega naroda. Zato trdimo, **da ni pristne narodne kulture, ki bi ne imela svojih najglobljih in najzlahotnejših korenin v posameznih temeljnih stanovskih kulturah tistega naroda.** Prvi in najvažnejši kulturonosec vsakega naroda je pa brez dvoma kmečki stan.

II. Kmet in njegova gruda.

Kmet živi v najtesnejšem stiku z zemljo in s stvarmi, ki so po naravi na njej, kakor z živalmi, rastlinami in zemeljskimi sestavinami. Vsi drugi stanovi so od zemlje bolj ali manj odmaknjeni, posebno meščanski in delavski sloji, ki pridejo v stik z naravo in z zemljo komaj na prehodu ali na

izletu. Ta kmetov neposredni stik z zemljo, ki je stalen in močan, ne more ostati brez globokih posledic na njegovo življenje; ne more ostati brez posledic tudi na njegovo duhovno, kulturno izživljanje, ki kmečkemu človeku s te strani daje prav posebno duhovno podobo.

Oglejmo si to duhovno podobo nekoliko bližje, to pa glede na vplive kmečke grude na človeka, ki jo obdeluje!

1. Kmetov značaj in miselnost.

Delo na kmetiji je brez dvoma dokaj realistično, saj se bavi kmečki človek v svojem poklicu s samimi snovnimi stvarmi. Razen tega je kmečko delo po večini težko in naporno, med najnapornejšimi človekovimi opravili. Čeprav mu najtežja opravila ponekod že pomaga izvršiti stroj (n. pr. mlačev, rezanje rezanice itd.), mu kljub temu še ostane cela vrsta utrudljivih del, ki mu ji stroji ne bodo mogli opraviti, vsaj ne v malih gospodarstvih, kakršna so slovenska. Zato ni čudno, če naš kmečki človek svet in življenje gleda zelo tvarno (materialistično) in je v vseh svojih odločitvah stvaren ali realističen. Sam njegov poklic ga v takšno motrenje dan za dnevom navaja.

Ni torej nič čudno, če kmetovo realistično gledanje na svet in življenje zasledimo tudi v marsikateri potezi njegovega duhovnega življenja. Vzemimo izmed mnogih primerov enega, dva. Izbiranje življenjske družice za bodočega gospodarja je stvar, ki daleč ne zadeva samega srca. Kajti od bodoče gospodinje je odvisen obstanek in napredek grunta. Zato so kmečke poroke tesno povezane z vprašanjem dot, ker je od zadostne dote odvisno bodoče gospodarjenje na kmetiji. Nešteto je primerov na kmetih, kjer igra sploh prvo vlogo premoženje; mnogo je primerov, ko mora ozir na dom osebno nagnjenje zadušiti v mladih prsih; lahko rečemo, da pri sklepanju zakonov na kmečkih domovih gre materialnemu vprašanju po navadi odločno prvo mesto.

Kmetovo realistično pojmovanje se

izrazilo kaže v njegovi modrosti, ki jo odeva v razne pregovore in rečenice. Komaj boste našli kmečki pregovor, ki bi ne bil do kraja snovno izražen: v materialistični vnanji lupini je skrito duhovno zrno. Prav tako je čisto realistično kmetovo izražanje v govoru, realistično so osnovani njegovi običaji in navade, celo njegovo verovanje je docela snovno podzidano. Zaradi njegovega poklica je vse to docela umevno in ne potrebuje še posebnega utemeljevanja in razlage.

In vendar je prístni kmečki človek v svojem duhovnem jedru **idealistično nastrojen**. Ne mislimo s tem reči, da verjame raznim **bajkam in vražam**, pač pa, da kljub vsej realistični miselnosti najdemo pri njem več idealističnih potez, kakor pri marsikaterem človeku iz krogov, kjer bi pričakovali več idealizma.

Idealizem kmečkega človeka izvira iz njegove povezanosti z zemljo. Kmet predobro ve, da je poleg njegovih skromnih moči nešteto močnejših tajnih sil, ki so potrebne za uspeh njegovega dela. Ravno v tej zavesti se zelo loči od drugih stanov in poklicev. Vzemimo za primer delavca! Njegov izdelek ali dandanes samo del izdelka je docela odvisen od njegove moči in volje. Zato se ima delavec v svojem delokrogu za popolnega, nemejenega gospodovalca, ki se mu vsaj normalno ne more ustavljati nobena sila. On je gospodovalac pri proizvodnji svojega izdelka do kraja. S kmetom je vse drugače! Pri svojih opravilih je naravnost neločljivo vezan na prirodu, ki mu predpisuje letni čas za posamezna dela. Ne odloča torej sam, kdaj bo sejal, kdaj sadil, kdaj mlatil. Vse mu predpisuje gruda. Ko vrže materi zemlji v naročje seme, še ni gotovo, ali bo tudi žel. Pride toča, povodenj, suša pa mu pridelke uniči. In kmet prav dobro ve, da je v vsem svojem prizadevanju **samo orodje Stvarnikovo**, ki ne more naravnemu redu, kakršen je določen od začetka zemlje do danes, iz svoje moči dodati niti lasu. Ta stalna in neločljiva zavest vzbuja v kmečkem človeku mnogo idealizma. Tajno snova-

nje narave je nepretrgana šola, ki mu dokazuje, da človeška moč in volja ni vse, marveč da je vendarle nad njo še marsikaj, kjer je človek brez moči.

Iz stika z zemljo porojeni idealizem kmečkega človeka se jasno kaže tudi v njegovem življenju. Prej smo navedli realistično osrednje kmečkega zakona. Toda ravno v zakonskem življenju našega kmeta lahko odkrijemo mnogo potez, ki kažejo izrazito netvarno, idealistično podobo. Namen zakona so otroci. Kmečka zakonca se jih ne branita, čeprav je z vsakim otrokom nova skrb in novo delo. Narava ju uči, da bi bil vsak ukrep proti rojstvu otrok težko protinaravno dejanje, ki se po naravnem redu mora maščevati. Čim tesneje je kmet združen z zemljo in z njenim zakonitim snovanjem, tem bolj svete in neporušljive so mu tudi etične postavbe v lastni telesni in duhovni naravi, prav nasprotno kakor pri skupinah ljudi, ki so zgubile stik z naravo. Navadno se pripisuje etično, нравstveno življenje kmečkega človeka izključno njegovi trdni veri, kar je prav gotovo enostranska trditev. Tesna povezanost z grudo in njenimi večnimi zakoni igra tu prevažno vlogo, ki je ne gre podcenjevati.

V vsem prej omenjenem snovnem in realističnem motrenju kmetovega poklica najdemo značilne poteze njegove duhovne rasti, ki ima svoje korenine naravnost v kmečkem delu. V tem, ko je delo uradnika ali delavca, pa tudi rokodelca od sile zmehanizirano, brez sence etičnih, duhovnih primesi, je kmetovo delo prepolno teh sestavin. Saj mu tako rekoč vsaka bilka pridiguje: kako je odvisen od zemeljskih sestavin, od dežja in od sonca, kako vzklije, cvete in sad rodi, potem pa umrje. Koliko je pri slehernem živem bitju, pa naj bo rastlina ali žival, ki je v kmetovi oskrbi, primerov, ki mu »molče trobentajo« najtehtnejše duhovne resnice! Kako bi po vsem tem kmet mogel biti zakopan samo v materializem?! Na zunaj se kaže, da je tak posebno v današnjih gospodarsko izredno težkih dneh, ko se mora dobesedno boriti za goli ob-

stanek; toda, če ostreje pogledaš v njegovo notranjost, se ti bodo odkrili viri čistega idealizma in globoke duhovnosti, ki jo kmečki človek nerad kaže svetu, jo pa zato ohranja tembolj pristno in neskaženo.

2. Kmečka kultura.

O kulturi se na splošno sodi, da je cvetka, ki raste in se uspešno razvija v meščanskem vrtu. Res gre tek kulture iz mest na deželo, kar je povsem naravno, vendar je potrebno, da imamo tudi o tej stvari pravilno misel, ki odgovarja dejstvu.

Predvsem moramo naglasiti, da je splošna ali, recimo, svetovna (mednarodna) kultura zgrajena na kulturi posameznih narodov, ki so prvobitni nosilci vse človeške kulture. Kultura brsti iz naroda in je zaradi tega bolj ali manj narodno »pobarvana« in nosi pečat naroda, iz katerega je izšla. Že v začetku tega sestavka smo pa naglasili in kot značilno dejstvo pokazali, da iščejo narodi, ki vse bolj tonejo v mednarodnem kulturnem morju, izvirke **lastnih kulturnih sestavin** in da so se ustavili ob kmečkem stanu, ki je glavni tvorec in ohranjevalec pristne kulture svojega naroda. Ne bomo tu na široko dokazovali te nesporne resnice; storili so to že drugi. Nam pa preostane naloga, da pokažemo, kako je vsa slovenska ljudska, to je kmečka kultura tesno naslonjena na grudo in kako se ta zveza med zemljo in kulturo zrcali v naši splošni narodni kulturi.

Oglejmo si nekatera kulturna območja! Najbolj nazorno bo mogoče pokazati zvezo med zemljo in kulturo v kmečkem stavbarstvu. Dva činitelja prideta predvsem v poštev: snovi (material), ki jih kmečko ljudstvo uporablja pri graditvi poslopij, in pa vnanja oblika stavb, bodisi stanovanjskih ali pa gospodarskih. Glede snovi so kmečke zgradbe skoraj docela odvisne od sestavin zemlje, kjer stojijo. Delijo se v glavnem v tri izrazite skupine:

1. v krajih, kjer prevladuje **kamenit svet brez večjih gozdnih površin**

(kraški svet) so kmečke stavbe povsem iz kamna ali pa vsaj kamen izrazito prevladuje.

2. v krajih z gozdovi se uporablja v prvi vrsti les, ne samo za ostrežje, marveč tudi za ostale dele stavb.

3. na naši zemlji imamo tudi takšne predele, ki nimajo v zemlji kamna, naplavljena zemljišča, ali pa tvorijo nižavja z globoko plastjo ilovice — Dravsko polje, Mursko polje in Prekmurje — pa brez večjih gozdnih kompleksov. Tukaj je gradbena snov v prvi vrsti **ilovica**.

Že material sam nujno vpliva na manjšo obliko stavb. Razen tega pa je v znatni meri odvisno kmečko stavjarstvo od vremenskih razmer in od oblike tal. Tako bi mogli določiti tri tipe kmečkih hiš: **kraški tip**, kjer je stavba zaradi močne burje trdno in masivno zidana, precej visoka in ima bolj položno streho; **alpski tip**, pri katerem je stavba sestavljena iz lesa in kamna in ima zelo strmo streho; **nižinski tip** z nizkimi stavbami, kjer je material slab (ilovica). Razume se, da je med temi tipičnimi oblikami polno vmesnih, prehodnih oblik. Novejše kmečke hiše so pa zidane že bolj »moderno« in teh tipičnih lastnosti nimajo več.

Poučni in za odvisnost od zemlje značilna je tudi oblika naših vasi in naselij. Kjer je svet rodoviten in strnjen, najdemo velike vasi; ob cesti ali ob poti, ki gre po sredi vasi, so na obeh straneh hiše, zadaj dvorišča z gospodarskimi zgradbami, večji del na enak ali zelo podoben način razporejenimi; v manj rodovitnem svetu so pa naselja bolj raztresena in prebajajo v posamezne kmetije, ki jih najdemo v goratih predelih naše zemlje. — Več o teh dokaj zanimivih in pomembnih vprašanjih tu ne moremo razpravljati; imamo pa Slovenci prav v njih že nekaj znanstvenih razprav. Kar pa moramo še naglasiti, je to, da so poedini še preostali tipi kmečkih hiš zgrajeni z velikim estetskim okusom in umetniškim hotenjem, ki izpričuje, da kaže kmečki človek v svojih zgradbah svojsko kulturno na-

strojenost, ki je tako značilna, da daje prav poseben značaj posameznim pokrajinam slovenske zemlje.

Še bolj vidni so sledovi pristne kmečke kulture v pohištvu, ali bolj prav: v opreми hiš in gospodarskih poslopij. Kmečka »hiša« to je glavna izba v stanovanjski zgradbi, je poglavje zane. Miza v kotu, skrinje in drugo pohištvo s slikami vred nudi tako posebno domačnost in slovensko kmečko pristnost, da je »kmečka soba« z veliko lončeno pečjo že našla mesto v najlepše urejenih meščanskih stanovanjih.

Pa kmečka noša, kakor se nam je ohranila po večini le še v izročilu! Koliko je v nji lepotnega čuta in tipičnosti pokrajine! Samo pomislimo na svoječasno gorenjsko narodno (kmečko) obleko, ki se ji čudi svet, kadar jo ob posebnih slovesnih prilikah pokažemo. Pa niso nič manj značilne in lepe kmečke obleke, posebno ženske, iz Bele Krajine, iz raznih delov Štajerske in iz Prekmurja. Ali ni v teh kmečkih oblekah več lepote in več našega ljudskega duhovnega bogastva, kakor bi ga mogli najti kjer koli drugje? Kako je po vsem tem sploh mogoče, da se še najde kdo med našim narodom, ki prezira kmečki stan, češ, nima kulture, še več, da za kulturo sploh nima smisla? Takšni ljudje, kolikor jih je še, izdajajo le svojo puhloglavost, ki ne vidi tega, kar res kulturni človek občuduje in ceni.

Vse to, kar smo kratko navedli, pa tudi še vse drugo, česar nismo (n. pr. kmečko slikarstvo itd.), je dandanašnji zapisano propadu, če v zadnjem trenutku ne začno močnega gibanja naše kulturna društva, pa tudi merodajne oblasti, da se propadanje ustavi. **Neprecenljive vrednote narodne kulture smo že izgubili**, nevarno je, da izgubimo še to, kar je ostalo. Kajti sedanji čas je s svojim tehniškim napredkom naravnost uničevalec svoj- skih narodnih vrednot. Avtomobilizem, radio, tujski promet... so hudi sovražniki vsega starega, nemoderne- ga, čeprav hrani v sebi dragocene

kulturne dobrine. Le pogledjmo po naših vaseh! Marsikje se košati neokusna kmečka hiša, ki nič ne pristoja okolici in kazi vse. Nočemo braniti napredka kmečkemu stanu; nasprotno mu želimo pomagati, da si izboljša svoje stanovanje in ga udobneje uredi, toda na eno ne smemo pozabiti in ne dopustiti: da bi si kmet gradil in urejal svoj dom po meščanskem ali delavskem vzorcu, ki je iz tujine privlečen in za kmečki dom nepraktičen. Ravno tako moramo delati na to, da izgine iz kmečkih »hiš« in kamric, izb in »štibeljceve« vsa navlaka, ki nima s kmečkim stanovanjem nič skupnega, pa stane marsikak dinar! **Gruda in življenje ž njo bodi**, — kakor v prejšnjih časih, — **merilo za ureditev slovenskega kmečkega doma**, ne pa meščanska »moda«, ki je nestalna in večkrat tudi neokusna, prav gotovo pa malo ali nič naša. Tudi v obleki ustavimo beganje kmečkega podeželja za mestno modo. Čemu bi se pustil kmečki stan voditi za nos mestu, čez katero tako rad zabavlja, celo v stvareh, pri katerih je lahko od mesta povsem neodvisen.

Slovenski kmet ima svojo stanovsko kulturo, ki jo je stoletja gradil iz svoje ljube kmečke zemlje, ki ji je potem vdihnil svojo podobo. Kdor hoče proučevati slovensko narodno kulturo, mora na deželo, na kmete; tam bo našel — njen pristni obraz! Trditve pa, da raste kultura v mestu in se od tam razliva po deželi, je treba takole popraviti in dopolniti: Res so mesta žarišča kulturnega napredka, ker imajo vsa sredstva za to. Toda, če hočemo, da bo naša kultura zares slovenska narodna kultura, morajo naše kulturne centrale črpati temeljne kulturne prvine (elemente) na deželi, ki je kmečka. Pristni študenti narodne kulture izvirajo na kmetih, na kmečki grudi. Tam morajo prosvetni delavci zajemati, obenem pa izvire skrbno varovati; tako zajete prvine je treba s sodobnimi sredstvi, prinešenimi iz tujine, preoblikovati in požlahtniti s časovnimi kulturnimi pridobitvami, **ne da bi se pri tem uničilo domače jedro, ter jih razširiti na**

ves narod v sodobni obliki. Samo ta pot je prava, če nočemo utoniti v kulturi tujcev.

III. Kmet in domovina.

Znan je stari rek: Kjer mi je dobro, tam je moja domovina. Za mestnega človeka in za delavca je ta rek nemara še danes v veljavi. Kaj je n. pr. delavcu na tem, če zamenja kraj svojega dela. Samo, da je bolj plačan! To velja sploh za vse one sloje naroda, ki niso navezani na zemljo, in to so domala vsi razen kmeta. Za kmeta pa gornji izrek ne velja. Zanj je domovina mnogo več kakor sama eksistenca, njemu grunt ne pomeni le mrtve materije, ki ga redi, marveč je nanj priraščen z vsemi močnimi nitmi svojega bistva. Zato je kmetu pojem »domovina« isto kot pojem »zemlja«. In kdor ve, kaj pravemu kmečkemu človeku znači zemlja, bo mogel tudi začutiti, da ne more nihče biti bolj navezan na svojo domovino mimo kmeta. Kmet je dober, zvest državljan in prepričan patriot, ker se zaveda, da tvori delček državnega ozemlja tudi njegovo posestvo.

Kljub neugodnemu gospodarskemu položaju, ki spremlja slovenskega kmeta prav za prav, odkar je postal lastnik zemlje (od leta 1848.), je zanj samo po sebi umevno, da mora **dati državi, kar ji gre**. Zvestejšega davkoplačevalca ne dobiš; šele, ko omaga pod težo dajatev, ki jih dejansko ne zmore, dopusti rubež in dražbo; toda v takšnem slučaju je domačija že na robu propada.

Kmet iz vsega svojega srca ljubi red in mir. Božja narava mu je največjasnejša činiteljica nespremenljivega reda: leto za letom se vrsti v njegovem delu vse točno v istem vrstnem redu, brez skokov in brez pretresov. Narava je čuvar najtočnejšega reda, ki človeku dosledno prečrta vsak samovoljen račun. Kmečko življenje poteka tudi mirno; na kmetih ni preukcij in štrajkov, ni demonstracij in ne nasilnih prevratov. Dostojanstveni mir, ki diha iz narave, objema tudi kmečko življenje, moti ga

le samoljubna urav^oposameznih gospodarjev, ki povzročujejo prepire in tožbe, kar je žal globoka rana na kmečkem stanu, ki vznemirja sicer mirno vaško življenje.

Ker je kmetu red in mir dragocena dobrina, zna ceniti nalogo države in oblasti, ki te dobrine varuje in brani. Prav tako mu je sama po sebi umljiva zakonodajna in izvršilna oblast državne zajednice, ki mu čuva premoženje in ohranja red. Zato se državnim uredbam, tudi takšnim, ki terjajo žrtve, ukloni kot stvarem, ki so potrebne zaradi varnosti države.

Noben stan ne očituje tako izrazitega spoštovanja avtoritete kakor kmečki: Kmečki oče ni le telesni oče svoje družine in zakoniti mož svoje žene — on je **gospodar** vse kmetije. Njemu je pri hiši vse pokorno, in sicer v vseh ozirih. Klasično je gospodarja opisal Finžgar v »Stricih«. Zaradi tako izključne in vsestranske avtoritete, ki vodi kmečko gospodarstvo, je kmečkemu človeku kraljevska oblast v državi nekaj ne le samo po sebi umljivega, marveč celo neobhodno potrebnega. Zato pa spoštuje najvišjega gospodarja države, iz notranjega prepričanja in mu je do dna srca vdan in zvest. Njegova prirega zvestobe je — storjena pred Bogom, v katerega kmet neomajno veruje — močnejša od smrti.

Te poteze o značaju in mišljenju kmečkega človeka so zanesljiv dokaz, da je zvest in dober državljani, ki ljubi svojega kralja in državo. Toda kmet je poleg teh lepih lastnosti državi tudi najmečnejša opera. Na njem sloni moč države. Ne bomo ponavljali že obrabljjenih govorniških rečenic o kmečki krvi, ki napaja vse druge stanovce; o telesnem in duhovnem zdravju, ki brsti v kmečkih hišah; tudi ne o narodnih in državnih vodnikih, ki so se rodili v kmečkih hišah. Vse to je znano. Ali nekaj se mora naglasiti: če je domovina v nevarnosti, je kmečki mož in fant njen požrtvovalni in junaški branitelj. Zakaj noben drug poklic ne zahteva toliko telesnega napora kakor kmečki; zato je kmet vojak najbolj utrjen v prenašanju

težav in naporov, ki jih zahteva obramba domovine. Najboljši vojaki in priznani junaki so doma iz kmečkih hiš, kjer je dan za dnem trda vaja za prenašanje vročine, žeje, mraza, mokrote in znoja. Srbski narod je pretežno kmečki, pa se zgodovinarji divijo hrabrosti in domovinski ljubezni tega edinstvenega rodu, v katerem sto letno suženjstvo ni zamorilo hrepenenje po svobodi, dokler je ni priboril.

Da, svoboda je vrednota, ki jo pravume in ceni prav za prav le kmet. Kdo pa je v svojem poklicu pod soncem svobodnejši od kmeta? Od koga je kmet odvisen? Kdo mu v normalnih razmerah more kaj ukazovati in predpisovati? Uradnik je odvisen od svojega uradnega predstojnika, delavec od gospodarja, obrtnik in trgovec od stranke in tako naprej, vsi so v svojem poslovanju vezani eden na drugega, najbolj je še kmet neodvisen od drugih. To je velika prednost kmečkega poklica, ki jo je kmet vreden, pa jo zato boče imeti tudi v javnem življenju. Svobodoljuben je, zato mu je pa državna in narodna svoboda dragocenost, ki zasluži, da jo brani pred nasilniki.

Iz površnih potez, s katerimi smo naslikali kmetov odnos do države in njegov pomen za domovino, se more ugotoviti, da v polnem obsegu velja znani pregovor: zadovoljen kmet — krepak narod — močna država!

Preden sklenemo naše razmišljanje, ugotovimo še, da slovenski kmet v zadnjem času ni tako zadovoljen, kakor bi bilo za dobro naroda in države potrebno. Ne bomo iskali vzrokov: več jih je, nekateri so tudi na njegovi strani, še več pa jih je takšnih, ki jih sam ni zakrivil. Začutil je, da mu je potrebno složno, skupno stanovsko delo, s pomočjo katerega se poskuša izmotati iz gospodarskih težav, pa tudi iz duhovnih zmed, ki jih je v njem pustila vojna in njene posledice. Veliko in važno je to prizadevanje kmečkega stanu in glede na narod in državo zasluži, da mu vsakdo med nami pomaga do zmage. V prvi vrsti je pa potrebno, da imamo vsi Sloven-

ci prave in jasne misli o kmetu, o njegovem stanu in o važnih posledicah, ki jih rodi tesna zveza kmečkega človeka z grudo za narod in domovino. Iz pravega spoznanja se bo —

tako upajmo — razvilo skupno prizadevanje za lepšo bodočnost slovenskega kmeta, ki je obenem tudi srečna bodočnost našega naroda in skupne naše domovine.

Delavska družina

Krista Hafner

(Predavanje za oktober v delavskih društvih)

Ena največjih dobrin, ki jih ima človek na svetu, je gotovo njegov dom. Najtesnejše naravne vezi družijo starše in otroke in ustvarjajo sredi človeške družbe majhen, zaprt svet, ki živi svoje življenje in hrani v sebi silno, nezlomljivo voljo, da se ohrani preko rodov, ki se porajajo in umirajo. Družina ni umeten človeški tvor, ki bi ga lahko poljubno spreminjali, mu dajali vsak dan novo obliko in vsebino. Družina traja od postanka človeškega rodu pa do danes in bo živela do konca. Vse umetne tvorbe državnih vzgajališč za otroke, ki so jih skušali ob svojem postanku uvesti zlasti ruski sovjeti, so protinaravni, so žalostno nadomestilo razbite edinice — družine in se ne morejo nikoli trajno sponesti. Če z burklami preganjaš naravo, se ti kljub vsemu znova spovrača, so trdili stari Latinci. Dom, v katerem družina živi, je skozi stoletja menjaval obliko in se ravnal po časovnih razmerah, po omiki človeške družbe in po načinu življenja in običajih; zdaj je bil stalen in neprenosen, zdaj — v pastirski dobi — je menjaval kraj; družina v njem je živela preprosto, verno, a skupno življenje. V kasnejših stoletjih je živela tesno zaprta v svoj dom in navezana na zemljo, ki jo je obdelovala. Danes je zopet nestalna in si le prerada išče boljše sreče in boljše strehe križem sveta.

Kljub vsem tem spremembam domovanja pa vendar vedno lahko razločujemo njene bistvene lastnosti: starši in otroci so navezani drug na drugega, žive drug poleg drugega in drug iz drugega. Dom, v katerem družina živi, je naraven pristan vseh čla-

nov družine, je kraj največje nežnosti in vdanosti, ki jo izkazuje žena možu in mož ženi; največje ljubezni, ki jo mož in žena skupaj posvečata otrokom. Dom je kraj, kjer uživajo posamezni člani družine svoje najbolj naravno, najbolj neprisljano veselje; kraj, kjer izkazuje gospodinja največje gostoljubje, kjer močnejši ščitijo v nesebični in požrtvovalni ljubezni one, ki so še slahotni in varstva potrebni. V lastnem domu se človek šele počuti povsem prost in varen; tu lahko vsakdo svobodno razvije svoja nagnjenja, svoje moči in goji svoja stremljenja. Dom je kraj, kjer hranimo stare običaje in navade; v tem posebnem ozračju živi iz roda v rod spomin umrlih članov, ki so svoje dni ustvarili dom, ga dvignili in mu dali morda nenavaden blesk in sijaj. Stari običaji in navade prehajajo po družini iz roda v rod in jih ohranjajo narodu, katerega najmanjši del je družina. Dediščina in morebitna nekdanja slava, stare čednosti, ki jih oče ljubosumno čuva in prenaša na sina, vsa materialna in moralna dediščina, ki je morda imela svoj izvor že pred več stoletji, ves dvig družine, ki se je iz neznatnih početkov morda povzpela do nenavadnega ugleda, do časti in sijaja, vse to govori otroku, ki raste v moža, da je družina nadaljevanje brez konca, drevo, ki ostane, medtem ko v vsaki drugi dobi dozori in umrje sad, ki ga je nosila.

Družina je varno zatočišče, je svetišče, je vir novih navdahnjenj, novih misli in novega dela. Tu se sredi vednih skrbi pripravlja prihodnost onih, ki je beda morali jutri braniti in ohraniti za bodoči zarod. Vse to

bi nazvali tradicijo, izročilo, Dom, in družina, ki biva v njen, mora biti na svetu največja gonilna sila. Ves pogon za delo mora priti iz želje, da damo družini, kar potrebuje za svojo rast in življenje, za sedanjost in za bodočnost. Trenutke svoje največje, najslajše sreče uživa mož, uživa žena v svojem domu. Kako raztresen je mož v delavnici ali tovarni, pri delu sploh, če mu žena leži bolna doma! Nestrojno čaka trenutka, ko bo lahko šel domov. In zopet vidimo istega moža, ki ima morda za seboj naporno dnevno delo, s kakšnim veseljem dela še doma, seka, koplje in napravlja igračke za svojega otroka. Tu ni utrujenosti, tu ni dolgočasje, ker dela zase — za svojece. Je res: življenjske moči dela koreninijo v družini. Dom je središče sveta.

Družina je prvi, največičastnejši in najnujnejši člen človeške družbe, ki ga potrebuje človek za svoje življenje in katerega mora vzdržati iz lastne moči in sile. V ta namen ni nobena skrb, nobena žrtev prevelika. Človek ne more živeti sam zase, družabno bitje je, navezan na družbo, predvsem na družino.

Človek se rodi kot najslabotnejše vseh živih bitij, povsem nezmožen, da bi samega sebe ohranil pri življenju. Ta slabotna stvarca potrebuje toplote, gnezdeca, ki ga sprejme vase, ga goji, ga ziblje in mu poje nežno pesem uspavanko. In čim bolj otrok dorasča, tem večja mora biti skrb njih, ki ga vzgajajo, da mu izoblikujejo telo in duha. Kje drugje bi našel otrok vso ono toploto, nesebično ljubezen in skrb, ki jo potrebuje za svoj razvoj, kakor v lastnem domu? Zavešča in sirotišnice te ljubezni nimajo. One morda lahko obdajo otroka z večjim razkošjem, z večjimi materialnimi dobrinami, toda požrtvovalnost plačane roke, naj bo še tako zaslužna, ne bo nikdar nadomestila vdanosti in velikodušnosti materinega srca.

V družini najde otrok svoj prvi socialni pouk. Sredi tega majhnega sveta so žalost, trpljenje, obup, veselje in sreča vsem členom skupna. Sreča vseh je posledica odpovedi vsakega

posameznega izmed njih. Ob pogledu na vsa draga bitja, ki so tesno zvezana med seboj, ki tiho podpirajo drug drugega, ki se žrtvujejo za bodočnost, spozna otrok vse neštete vezi, ki vežejo ljudi med seboj, občuti vzajemnost družbe, ki sili človeka, da raste in se spopolnjuje nad lastne sile in moči.

V lastnem domu najde odrastli, po čemer mu hrepeni srce: priložnosti, da udeležuje svoje moči in zmožnosti, preprosto veselje in neprisiljeno zabavo. Tu človek raste v samostojnost. Dom je kraj počitka, kraj tihega in mirnega razmišljanja.

Družina je prihodnost naroda. Ona je kal naroda, nositeljica njegovega življenja. Ona je pa tudi nositeljica vsega, kar je močnega, zdravega v narodu, iz česar narod živi in iz česar se vsak dan znova pomlaja. Propad družine pomeni tudi propad naroda.

Družina razpada.

Žal je dandanes na svetu res lepih, vzornih družin čedalje manj. Družina in dom se krhata in rušita polagoma in tiho, skoraj nevidno sicer, pa vendar stalno in resnično. Kako hitro se vžive današnji zakonec v to, da nimajo stalnega doma: mož stanuje v enem, žena v drugem kraju. In tudi, če stanujeta skupaj; ali se ne zgodi prepogosto, da hodita na hrano v gostilno in lastnega doma sploh nimata. To je pravcati nesmisel zakonskega življenja. Ljudje ne čutijo več v sebi onega silnega gona, ki je nekdanj silil mladeniča, da si je takoj, ko se je poročil, ustvaril lastno gnezdece. In oni, ki ga imajo, kako malo ga znajo ponekod ceniti, s kako lahkoto ga le prepogosto sami uničijo! — Razporoke in ločitve zakonov — ta razdiranja in razpadanja domačih ognjišč — so vsak dan bolj pogostne. To gibanje je postalo tako resno in pogubonosno, da je zaskrbelo resne, misleče ljudi in da s strahom navdaja že same državnike velikih držav.

Vzrokov, da so začele propadati družine in domovi, je več. Vzroki so vnanji in notranji.

Vnanji vzroki.

Sodobno gospodarstvo, pomanjkajne stanovanj, pomanjkajne denarja, strah pred številno družino, posredni davki in sodebna zakonodaja.

Moderno gospodarstvo. Vse preteklo stoletje je živela miselnost iz velike francoske revolucije (1789), ki je postavila tri prelepa gesla: bratstvo, enakost, svoboda. Zlasti svoboda je imela neizmeren vpliv na vse življenjske polpretekle dobe. Na osnovi svobode se je redil predvojni liberalizem, ki je oče sodobnega kapitalizma, ki pozna le dvoje: stroje in številke. Človeka kapitalizem ne pozna; človeka namreč kot živega bitja, ki ima dušo in srce. Pozna le njegovo delovno moč, ki jo izrablja kot izrablja stroj, ki ga je kupil na trgu in ga postavil v svojo tovarno. Liberalizem se ne meni za vest in je brezčuten za vsak ozir do človeške družbe. Zato je povzročil človeštvu neizmerno gorja. Posledice njegovega brezobzirnega izrabljanja vsega, kar mu more služiti, nosi prav za prav šele sedanja doba; še kruteje pa jih bo občutil bodoči rod. Po tem nauku o neomejeni svobodi ni imelo svetovno gospodarstvo nikakih ozirov, ni poznalo nikakih meja v svojem poslovanju in je poznalo le en cilj: doseči čim več produkcije s čim manjšimi stroški. Iz človeka in stroja skuša iztisniti ob najmanjših proizvodnih stroških višek sile in moči, ki jo hrani delavec v sebi. Okoli sebe ne vidi drugega kot sirovine, ki jih je treba predelati, in slasti, ki jih je treba zadovoljiti. Vse se ocenjuje edinole z vidika dobička. Ob tem je sodobni kapitalizem pozabil le eno: da je za produkcijo in za konzum potreba ljudi in da človek izgine, kadar izumrje družina.

Kapitalizem uničuje družino in s tem človeka. Franciji manjka domačih ljudi za težka dela in se je morala zateči k drugim narodom, da dobi od njih živih delovnih moči, ki jih sama več ne premore, ki pa jih vendar potrebuje, če hoče zvišati ali tudi samo obdržati svoje narodno go-

spodarstvo na sedanji višini. Amerika živi od priseljencev, in če bo kdaj ta tok žive človeške sile prenehal prihajati iz Evrope in Azije, bo morala zapreti svoje velike rudnike in tovarne. Res je danes delavcev še na preostajanje, a se vendar na obzorju natanjajo že časi, ko bo človeške delovne sile zmanjkalo. Zakaj naša družina hira: ne samo v Franciji, ne samo v Nemčiji, tudi nas je že zajel ta tok in z nami vred vso Evropo. Izpodkopavati pa je začela družino sodobna industrija, ki v svojem pohlepu po trenutnem dobičku ni gledala v bodočnost in v svojem delavcu ni videla človeka, ki mu je treba živeti, in sicer živeti človeka dostojno življenje, ampak le stroj, ki se vrti po volji gospodarjevi brez prenehanja, dokler se popolnoma ne izrabi in ga vržejo med staro šaro.

Morda se sodobni kapitalizem s svojo industrijo posledic svojega ravnanja ne zaveda, morda povzroča zlo nehoti in nevede; toda jasno je, da najubožnejša pa najproduktivnejša vseh družin, delavska družina, hira in izumira.

Na osnovi liberalnega načela o neomejeni svobodi se je začelo narodno gospodarsko ocenjevati delavca le kot delovno silo, ki jo cenijo le po tem, koliko naredi, ne da bi kaj pomislili, ali zaslužek zadošča za življenje. Ali prav za prav; dali so mu toliko, da je lahko skromno preživelj sebe, kakor so dali stroju toliko olja, da se je lahko vrtel.

Nikoli pa se sodobni kapitalizem ni zanimal za to, da je delavec tudi mož, da je oče, gospodar družine in njen vzdrževatelj. S plačo, ki jo delavec zasluži, je lahko preživelj sebe; njegova žena in otroci pa so bili prepuščeni sami sebi, da se prežive, kakor se morejo in znajo.

Celo z revščino in zapuščenostjo se je znala industrija okoristiti. Še delavske žene in otroke je vzela v službo. Tako je ubila dve muhi na en mah: preskrbela je delavčevo družino s kruhom, sebi pa je pridobila cene delovne moči. Šest ali sedemletni otrok je že delal v tovarni in si slu-

žil svoj vsakdanji kruh. Dali so mu delo, o katerem so govorili, da je primerno njegovim telesnim silam in njegovim zmožnostim. Po dvanajst, trinajst ur dnevno so delali taki reveži po tovarnah. Če so med delom morda utrujeni zaspali, jih je mojster ščipal s posebno pripravo, da so se zbudili in se znova oprijeli dela. Premnogi so se ob takem početju imeli še celo za dobrotnike človeštva in teh delavskih otrok, češ da skrb za njih telesno in duševno dobrobit; telesno, ker jim dajejo vsakdanjega kruha, čeprav je isti morda skromen in trd; duševno, ker so jih med dnevom zaposlili, da se niso brez varstva potepali po cestah, medtem ko stane in mati delala v tovarni. Tuda črtje in matere takih otrok, ki jim je večna skrb in briga spočetka mogoče kalila pogled v bodočnost, vendarle niso izgubili vsakega čustva. Spoznali so, da iz njihovih otrok, ki so jim prezgodaj izrabljali še nerazvito moč, doraščajo mladi starci; spoznali so, da svojih otrok ne rode zase, ampak za svojega gospodarja, za delodajalca, za tujca, za izkoriščevalca. Ni čuda, če so se jim ob teh razmerah premnogi rajši odpovedali. In družina je postala nehoté neplodovita.

Pemanjkanje stanovanj. Kjer mož, žena in otroci delajo v tovarni, se snide družina med dnevom le za kratek hip, le pri obedih, in še tu le tedaj, če imajo vsi istočasno delo. Tudi zvečer so le malokdaj zbrani vsi skupaj, zakaj nočno delo trga posamezne člene družine tudi takrat od doma. Ob takih razmerah je pojem družina postal za nekatere le še beseda.

Pa da bi delavska družina vsaj takrat, kadar se vsa zbere skupaj, imela res človeka vredno bivališče, zdravo in udobno stanovanje! Liberalizem preteklega dobe se tudi za to stvar ni brigal in še danes se marsikdo vse premalo zaveda njene važnosti.

Kakšna stanovanja so imeli nekateri delavci v velikih mestih in jih imajo še dandanes!

Moj Bog, človek bi se zgrozil, če pomisli, da je v dvajsetem stoletju,

v tej hvalisani dobi človeškega napredka, kulture in civilizacije kaj takega sploh še mogoče. Po starih, umazanih predmestjih velemest, kamor ne prodre ne luč ne zrak, kjer so ulice ozke, po katerih se razširja peklenski smrad, kjer bredeš blato in umazanost do kolen, žive delavske družine. V eni sami ozki luknji je dostikrat stisnjenih pet, šest ljudi; v enem samem majhnem stanovanju so stlačene dve, tri družine. Zidovje je vlažno, vsakovrstne golazni kar mrgole, stene so prerastle z lišaji in gobami. Takí kraji niso primerni ne za trgovine, ne za pisarne, ne za skladišča; primerni so po sodbi dvajsetega stoletja za človeška prebivališča, kadar je kdaj hodil po nekaterih pariških ali drugih velikomestnih ulicah, ve, koliko bede, revščine, koliko umazanosti se nahaja dostikrat v takih stanovanjih. Ljudje tam tonejo v blatu — umirajo pa tudi v moralni mlakuži. Take ulice so kraji, kjer se dogaja največ skrivnih nočnih napadov, kjer mlada dekleta gube svojo čast in svoje poštenje, dekleta, ki se svoje časti morda nikoli niso niti zavedale, ki ne razumejo, kaj pomeni beseda mati, ki niso nikdar občutile sladkosti družine — ki zato tudi same nimajo smisla za materinstvo in že v najnežnejši mladosti postanejo nesposobne, da bi kdaj ustanovile in vodile lastno družino.

Ob takih razmerah je delavec skoraj občutil, da mu je mnogoštevilna družina le težko breme. In ker ni črpal moči za žrtve od zgoraj, se je rajši odpovedal nadaljnjemu prirastku družine, ni maral otrok, ker ni vedel, kam jih bo spravil pod streho.

Tako je velika industrija ubijala družinski čut v svojem delavcu. Še vedno so velika mesta v svojih delavskih predmestjih nagnusna rana na telesu sodobne civilizacije, njena velika sramota. Sredi bajnega razkošja, brezmejne elegancije, sredi čudovitih palač in čarobno razsvetljenih ulic umira v blatu, smradu in gnoju na tisoče in tisoče delavskih družin.

Ko je v začetku preteklega stoletja postalo gorje preveliko, so se pod pri-

tiskom javnega mnenja začeli podjetniki zanimati tudi za delavska stanovanja. Hoteli so zadušiti glas ljudstva in pričeli so zidati tiste grozne kasarne in kolonije, kjer je imela vsaka družina eno ali dve sobi in je bilo v eni sami taki kasarni dostikrat stlačenih po dvajset in še več družin. Le tanke stene, skozi katere si slišal ves prepir in vso zaupnost družine, so ločile posamezna stanovanja med seboj. Hiše so bile dostikrat brez vode, brez vtov, da celo brez stranišč; postavljene so bile sredi smrdljivih gnojišč; resnična gnezda človeške bede, kjer so se plodile in razširjale nalezljive bolezni. Vsem prebivalcem teh vojašnic pa je bila skupna le umazanost, prepir, bolezen in trpljenje. Umljivo je, da je delavec bežal, kadar koli je mogel, iz teh brlogov, ki mu jih je postavil usmiljeni gospodar, in si iskal sam stanovanja. Toda s številno družino ga nobeden ni maral pod streho. Saj je še danes prvo vprašanje, ki ga hišni gospodar stavlja svojemu najemniku, koliko otrok ima. Noben hišni posestnik ne mara pod streho številne družine; otroci delajo hrup in motijo sestanovalec. Otroci tudi kvarijo stanovanje; kdo bi jih še jemal pod streho? Če pa si s številno družino obsojen, da moraš stanovati v umazanem brlogu v baraki in si izključen iz čiste, udobne hiše, kot jo uživa tvoj sobrat, ki nima otrok, čemu bi potem ti imel družino, čemu bi rodil otroke, ki so ti v nadlego in te obsojajo na življenje, ki imena življenje ni vredno? Zato je šel delavec in se odpovedal družini, kakor se ji je že prej odpovedal bogataš, ki se je bal, da bi moral deliti svoje premoženje na več delov. Če se je bogataš odpovedal družini iz sebičnosti, zakaj se ji ne bi odpovedal delavec iz bede in revščine? Tako je postala družina neplodovita, ker ni več verovala, ker ni več črpala iz vere moči za žrtev in odpoved. Zakaj vsako družinsko življenje, in naj je v hiši tudi bogastva na kupe, zahteva žrtev, odpovedi in samozatajevanja.

Davki. K sodobnemu gospodarstvu

in pomanjkanju stanovanj se pridružujejo še težave davčnega značaja. Današnja davčna moč se opira predvsem na posredne davke; neposredni tvorijo le majhen del državnega proračuna. Državni dohodki se stekajo predvsem iz carine, monopolov itd. Posredne davščine pa mora plačevati revež prav tako kot bogataš. Razlika je le v tem, da gospodar, ki mora preživljati številno družino, potrebuje več življenjskih potrebščin kot tisti, ki je nima, da mora torej državi plačati sorazmerno več davka kot drugi. Tako očete številnih družin poleg drugih skrbi tarejo še posredni davki vse huje kot samce ali očete majhnih družin.

Delavska družina pri nas.

Pri nas razmere — hvala Bogu — še niso tako strašne, kakor smo videli zgoraj, in razmere, v katerih živi družina, tudi številna, ne tako neznosne kot v povsem industrijskih državah. Zakaj pri nas se je pričela industrija k sreči — pravim k sreči, čeprav po mnenju sedanjega gospodarstva v nesrečo — razvijati prav za prav šele po vojni, ko se je pod pritiskom razmer, javnega mnenja in socialnih zahtev industrija začela zanimati tudi za delavca kot človeka in mu skuša ustvariti bolj ali manj človeka dostojno življenje. Saj vidimo danes, da zlasti velike industrije tako glede stanovanj kot tudi sicer lepo skrbijo za svoje delavce in bi za življenje, ki ga živi delavec pri takih gospodarjih, lahko zavidal marsikak kmet z lastnim gruntom.

Miselnost današnje družbe.

Po vojni se tudi naša dežela čedalje bolj industrializira. Vsepovsod se ustanavljajo tovarne, ki ednujejo iz bližnje in daljne okolice ljudstvo zdravemu kmečkemu delu; ki ubijajo v našem preprostem človeku običaje in navade ter vero rodne hiše in rodne matere ter ga seznanijo s tujim svetom, z njegovimi razvadami, strastmi in nasladami.

Tako se širi med nami miselnost iz

tujine in v tej leže **notranji vzroki**, zaradi katerih propada družina tudi pri nas. **Strah pred številno družino je po tej poti prišel iz tujine tudi k nam, in tudi tja, kjer ni onih vnanjih vzrokov, ki so drugod posredno ali neposredno povzročili razpad družine.**

Notranji vzroki razpadanja družine so pri nas prav isti kakor drugod.

Moderni človek se je odtujil družini. On živi čedalje bolj družbi in javnosti in svoj prosti čas preživlja po društvih, klubih, zadrugah itd. Ne samo fant in mož, tudi žena in dekle išče čedalje bolj svoje zabave in izobrazbe in svojega udejstvovanja v javnosti.

Vsa miselnost sedanjega časa je družini nasprotna in jo ruši v njenih temeljih. Liberalizem se je v komaj pretekli dobi uveljavil ne samo na gospodarskem, ampak tudi na duševnem polju. Človek mora biti prost vsakih vezi, da lahko razvije vse svoje zmožnosti in se izživi. Nobene ovire ne sme biti ne v moralnem ne v duševnem oziru, da se lahko razvije v samostojnost in živi po svoji svobodni volji. Revolucija je sprostita človeka vseh spon, mu razvezala strasti, ga eprestila vere, ki omejuje človeka v njegovem mišljenju in delu. Prostost se je razglasila za nedotakljivi zaklad. Človek takega duha ne priznava nad seboj prav nikogar. Nihče mu ne sme krati pravice do svobodnega izživljanja. Samo um naj mu bo luč, ki ga ho nezmotljivo vodila po pravi poti skozi življenje. Duh se naj sprost vsakterih spon, srce slehernih dogem, vsake suženjske bojazni, volja kritičnih zakonov in postav. Svobodno sme urejati svet in politično življenje, svobodno, neprisiljeno naj uživa življenje. Kam taka prostost vodi, tega nihče ne pomisli. Človek mora zloiniti verige. Vse je dovoljeno! Ni več prepovedanega veselja, ni več angela rognjenim mečem, ki bi branil vhod v raj zemeljskega uživanja. Človeški um je razpršil vse strahove. Svoboda je podrla vse izmišljene strahove. Človek se dviga le sam iz sebe, raste sam iz sebe. Vesti ni, zakonov ni. Tak je liberalizem v duševnem območju.

Posledice, ki jih je rodil tak nauk, so nekako preobrnilo vse življenje človeške družbe.

Človeška misel je po teh načelih postavila nove smernice človeškemu življenju in nove misli so kot hudournik prodrle do najnižjih ljudskih slojev in se polastile narodove duše. Porušile se prepričanja, ki so dozdej stala trdna kot granit; kos za kosom so odnesle stare običaje in navade, omajale ves način vsakdanjega življenja in opustošile vso človeško družbo.

Človek je dober, kadar se rodi. Človek je popolnoma prost ob rojstvu. Človek se rodi sam svoj gospod. Človek nosi v sebi svoje zakone in svoj konec. Take nauke je učila modrost liberalne dobe. Odtegnila se jim ni nobena ustanova, nobena družba; tudi družini po teh naukih ni bilo prizanešeno.

Če je človek prost, ga nobena vez ne more vklepati. Zakonska zvestoba je torej le ovira, ki človeku zapira prsto pot v svobodni svet. Kako naj bo človek skozi vse življenje navezan na bitje, ki je morda po svojih nagnjenjih, po svojem mišljenju, po svojem čustvovanju različno od njega; na katero se je navezal morda nekdan v hipni slabosti in strasti? Naj li kdaj kot obsojenec vlačí za seboj verige, ki ga uklepajo, brez upa rešitve? Naj li dva, ki nista ustvarjena drug za drugega, iz dneva v dan prenašata naravno odvirnatost drug drugega, sovraštvo in izdajstvo? Kako naj človek vse življenje prenaša to mučeništvo, to sramoto? Za večno naj mu bo zaprt raj, kamor mu hrepeni duša vsak dan, vsako minuto? Čemu naj duši v sebi vse žgoče strasti, vso vročo ljubezen, ki se vedno znova in znova užiga v njem? Čemu naj zapravlja svojo moč ob nenehnem premagovanju samega sebe?

Zares, če človek nosi v sebi vse zakone in postave in mu je izživetje lastnega jaza končni cilj življenja, potem mu je vse to nepotrebno, potem je zakonska zvestoba puhla in votla beseda in zakonska nerazdružnost veriga, ki jo svobodni mož more in mora pretrgati.

Možu mora biti dovoljeno in ženi mora biti dovoljeno, da lahko vsak čas, vsako minuto pretrga zakonsko zvezo in se preda srcu, ki ga žene drugam, k novim užitek, novi ljubezni. Ljubezen je svobodna, uče moderni preroki, in človek je svoboden, da se preda strastem in srcu, ki ga odnese s seboj v vrtnice življenja.

Zakon je ovira svobodnemu izživetju; tudi materinstvo je ovira. Otrok, ki pride na svet, se postavi kot mogočen steber med mater in med svet in njega veselje in uživanje. Zato pa mora imeti žena pravico, da se prostovoljno in hoté odpove otroku, mora imeti tudi pravico, da se iznebi bitja, ki se je spočelo v njej in jo bo oviralo na njeni življenjski poti in ji predčasno rezalo gube v mladi, lepi obraz.

Vse te nauke oznanjajo sloviti pisatelji in najpriljubljeni pesniki, dramatik, ki jim ljudstvo ploska, romanopisci, katerih dela se prodajajo v tisočih in tisočih izvodov in ki imajo širom sveta morda milijone in milijone bralcev. Kot na perutih hiti njih miselnost po svetu in ga osvaja. Vsa moderna reklama je v službi takih blodenj, kino ga razširja dan za dnem v srca doraščajoče mladine. Na surovih lepakih se vsiljujejo njemu, ki se jih brani in jih zametuje. V dnevnikih in mesečnih revijah, v zakotnih brošurah in sijajno opremljenih knjigah se povečujejo. Kot mogočen hudournik so preplavile svet in ogražajo našo najstarejšo organizacijo, našo družino.

Tudi Slovenci v tej splošni poplavi krive miselnosti nismo zanstali. Tudi pri nas že razširjajo take misli po raznih društvih, po časopisih in knjigah, ki so namenjene najširšim ljudskim slojem. Vsi ti ne pomislijo, da je prav nam Slovincem taka miselnost posebno pogubna in vsi tisti, ki morda iz želje po utrjevanju svojega svetovnega nazora širijo med naš narod take nauke, ne pomislijo, da s tem kopljejo grob svojemu narodu. Skozi dolga stoletja so nas ogražali vnanji sovražniki z vseh strani in so nas skušali ugonobiti. Ni se jim posrečilo,

ker je bila naša družina zdrava. Ali naj si zdaj sami izkopljemo svoj lastni grob?

Rešitev družine.

Nevarnost, ki preti danes družini po vseh deželah Evrope in Amerike in ne nazadnje tudi pri nas, je zelo resna. Gre za nič več in nič manj kot za večnost posameznika in zemeljski obstoj narodov. Kjer umira družina, tam umira narod; kjer družina ne živi svojemu večnemu cilju in ne vrši svoje naloge, tam grozi in pride strašna propast.

Tudi državniki, politiki in socialni delavci so končno uvideli pogubnost sedanjega stanja družine. Odtod njihovi silni napor, da bi družino dvignili in ji dali ono lepo in toplo resničnost, ki bi bila za vse privlačna. Prav v najnovejšem času opazujemo v tem oziru veliko skrb pri vseh narodih. Koliko skrb za naraščaj posvečajo Italijani in Nemci. Isto stremljenje opazimo pri Dancih in prav tako pri Amerikancih, ki poučujejo gospodinjstvo celo na vseučiliščih in kjer posvečajo učeni profesorji in profesorice svoje znanje eni skrbi: kako napraviti dom čedalje bolj prijazen, privlačen, topel in nenadomestljiv. Velika skrb jih je za otroka, za njegov razvoj, za njegovo zdravje, prav tako tudi za matere. Žena uživa spoštovanje in varstvo, kakršnega v Evropi nismo vajeni. Posebno velik pa je napor, da rešijo družino, v Franciji, kjer je bil razkroj in razpad družine prvi viden in so se prve pokazale pogubne posledice. Z denarnimi deklaracijami skušajo omogočiti velikim družinam življenjski obstoj, matere številnih otrok časté kot narodne junakinje. Veliki rudniki po deželi so začeli postavljati svojim delavcem preljubke hišice, v katerih se družina res lahko svobodno in v zdravju razvija, o čemer bi lahko pričali naši izseljenci v Loreni in severni Franciji. Otroke čislajo kot dragocen zaklad. Najboljši francoski pisatelji žive in delajo za ozdravljenje in za podvig francoske družine (Henry Bordeaux). Duhovniki proučujejo vprašanje dru-

žine, državniki se bavijo z njim in celo veliki kapital ne stoji ob strani. Bije res že zadnja ura, toda spoznanje nevarnosti je le prišlo, zato skušajo rešiti narod. Priznati moramo, da naponi niso povsem brez uspeha.

Seveda pa je vprašanje, kako rešiti družino, silno težavno. Zakaj ne zadostuje samo, da moraliziramo posamezne družinske člene. Družina ne živi sama, izločena iz ostale družbe. Živi sredi nje, kot člen te družbe, podvržena njenim vplivom. Ozdravljenje družine je zato zvezano z ozdravljenjem vse družbe; treba je odpraviti vse zapreke gmotnega značaja, zlasti rešiti stanovanjsko vprašanje, treba pa je še prav posebno preroditi člene družine same in jih navdahniti s pravim duhom. Moderno gospodarstvo mora začeti ceniti človeka bolj kot blago, priznati mora delavca kot človeka, v eni mora videti ženo in mater, priznati mora družino, njene zakone, njen cilj, njene potrebe. Dati mora delavcu takšno plačo, da bo lahko preživel ob njej sebe in svoje in ne bo niti žena niti otrok, dokler je še mladoleten, prisiljen hoditi za zaslužkom. (Zgled Holandska — žene tam ne delajo po tovarnah, tudi na Jesenicah ne). Država mora v svojih zakonih priznati neločljivost zakona, mora zakonito priznati družini njeno naravno pravico, da ona, in sicer ona prva, odloča o vzgoji svojih otrok. Tisk in vse tiste ustanove, ki imajo vpliv na javno mnenje, ki pospešujejo ali pa rušijo javno moralo, se morajo postaviti v službo te velike naloge. Človek ni svoboden, ne more biti popolnoma svoboden. Zanj veljajo zakoni, ki ga vežejo na Boga in po njem na človeško družbo. Umetnost ni svobodna in ne sme biti sama sebi namen. Zgodovina nam kaže, da so propadli narodi, v katerih se je umetnost zaslužnjila razbrzdani svobodi in se odtegnila nalogi, da kot ena izmed kulturnih ustanov služi narodu in njegovemu duševnemu in srčnemu podvigu.

Vse narode mora končno zopet prevzeti hrepenenje po živem družinskem življenju. Njih miselnost je tre-

ba prekasiti, da bodo ljudje zopet iskali svoje utehne in svojega veselja doma, med svojci in ne zunaj v javnosti, med tujimi ljudmi. Šelje ko bo ta čut živ, bo družina zopet prišla do svoje prave veljave. Zakaj, samo z besedo in poukom ni mogoče povedati, kakšen naj bo dom. Dom je treba dejansko postaviti, treba ga je doživeti, da presune dušo in srce. Dom je skupnost, ni družba. V družbi se združita dva enakomisleča, da tako podvojita svoje moči in tako laže in hitreje dosežeta skupen namen. Družbo ustanovimo iz sebičnosti, iz želje po dobičku. Kadar tega ni, se družba razide.

Skupnost pa je zveza duševno različnih ljudi v namenu, da se med seboj spopolnjujejo. Taka skupnost je družina. Tu se zvežeta mož in žena v novo enoto, da poslej živita drug poleg drugega, drug za drugega, drug iz drugega.

S tega vidika se porajajo končno naloge, ki jih mora prevzeti družina sama nase, da tudi sama doprinese svoj delež k rešitvi tega prevažnega socialnega vprašanja. Materializem nas je zajel vse; naš čas odklanja z vso odločnostjo žrtve, ne mara odpovedi, ne samopremagovanja. Brez tega pa družina živeti ne more. Odpravimo vse materialne zapreke, organizirajmo družbo z vidika družine in njenega prospeha; če se družina sama ne zaveda svoje naloge, je ves napor zaman.

Posamezne člene družine mora prevzeti zavest, da družina ne samo daje, ampak tudi zahteva; da morajo zato vsi njeni člani sprejeti nase tudi bremena. Pot do družinske sreče in veselja vodi le preko odpovedi in žrtve in večkrat tudi krutega trpljenja.

Kadar opazujemo domove in življenje v njih, vidimo, da si tudi dva domova nista enaka. Različno so zidani, različno opremljeni in v njih žive različni ljudje. Toda vedno in povsod velja: ni nadomestila za dom. Dom je stvar, ki je za denar ni mogoče dobiti, ki jo je treba ustvariti le z lastno silo, z lastno močjo in še z lastnim srcem in lastno dušo. Dom

ni stroj, ki ga lahko poženemo v tek, da se vrti in nenehno opravlja svoje delo. Dom tudi ni zavod, hiralnica ali zavetišče, ki ga lahko vsak dan ustanovimo. Njega morata mož in žena — in otroci, ko pridejo — dan za dnem znova ustvarjati, mu vsak dan znova dajati življenje. Šele ko bo ta čut v narodu živ, bodo tudi stremljenja po odpravi vnanjih vzrokov propada družine začela uspevati. Šele tedaj bo skrb zaboljšanje stanovanjskih razmer, za zadostno plačo rodila res tudi sad. V srcu moža in žene, očeta in matere, staršev in otrok

se igra velika drama družine in s tem posredno drama naroda. V tem ozkem krogu se odloča usoda družbe in njene sreče za častnost in večnost. Brez ozira na večnost pa so vsi naši napori zaman. Človek dela, sadi in priliva. Bog pa je, ki daje rast in blagoslov. On je, ki daje duši moč in pogum, da prevzame nase breme in ga voljno nosi. On je, ki daje duši radost in veselje po storjenem delu in jo napolnjuje s tiho vdanostjo in notranjo zadovoljnostjo po doprinešeni žrtvi. Bog je stvarnik življenja, zato brez Njega tudi za družino ni življenja.

Prosvetni program Radio-Ljubljane v bodočem letu

Vinko Zor

Naše ljudstvo rado čita povesti o skritih neznanih zakladih. Te zaklade so šli iskat naši predniki na križpotja na sam sv. večer. Kopali so skrite zaklade pod različnimi drevesi, kakor nam lepo opeva pesnik Simon Jenko. Hrepenenje po zakladih se je v naših srcih, ko smo čitali pravljico o kralju Matjažu, čigar vojska počiva v središču Šmarne gore, ali pa pod goro Peco, v razkošnih dvoranah, ki se bleste v zlatu in srebru, in kjer žare biseri in dragulji. Tu so pravljice.

Pravi zakladi pa bivajo v človeškem srcu, v človeški duši. Te zaklade je treba poiskati, jih dvigniti, da se bodo svetili kot biseri. Naloga prosvete in izobrazbe tiči ravno v tem, da poišče zaklade v človeku in ga usposobi, da je zmožen vršiti svoje življenjske naloge. Izobrazba ni množstvo tega, kar kdo zna, ali ve, temveč kako živi.

V današnjem času je radio brez dvoma največji oblikovalec človeškega srca in njegove duše. Zato vrši med našim ljudstvom eno najvažnejših prosvetnih nalog, da širi pravo omiko duha in pravo izobrazbo srca. Njegovi zračni valovi družijo v eno družino ne samo prebivalce dravske banovine, temveč nosi prosveto tudi med tiste sinove in hčere našega naroda,

ki bivajo v Podjuni, v Rožu, ob bregovih Zile in Soče in stanujejo na skalnatem Krasu ob morju. Še več, radio kliče pod rodni krov vse one, ki bivajo raztreseni po Hrvaški, Dalmaciji, Bosni daleč doli do Vardarja, sporoča vesti tudi onim, ki so zapustili slovensko ozemlje in šli v daljne tuje kraje v Francijo, v Pa de Caleis, v Belgijo, v Holandijo, njegov glas sega tudi v daljno Westfalijo. Vsem tem prinaša naš radio srčno omiko, starim in mladim nudi potrebno izobrazbo in pošteno zabavo.

Kakor je lansko leto naš radio črpal tvarino iz slovenske zgodovine, slovenske zemlje, iz slovenskega duhovnega življenja, tako bo tudi v bodočem letu. Upošteval bo tudi vse duhovne potrebe naših bratov, ki živijo za mejami. Nudili bomo nekaterim organizacijam svoje stalne koticke, posameznim stanovom pa bomo posvetili še posebne stanovske ure. Če se držimo tedenskega sporeda, bo bodoča tvarina tekla po sledečem redu: Verski govori, ki so ob nedeljah ob 9.45 v našem sporedu, ostanejo tudi v bodočem letu. Bivši angleški ministrski predsednik in voditelj konservativne stranke Baldwin je rekel: **Vsakemu narodu je potrebno za njegov uspeh: 1. da brani in hrani vero svojih oče-**

tov. 2. da ima čvrsto zaupanje v svojo bodočnost, 3. da nadvse ljubi delo. — Naš mladi rod je gotovo pozvan, da bo moral braniti in ohraniti vero svojih očetov, zato pa mora biti v tej veri ne samo poučen, marveč tudi vzgojen, to se pravi, on mora to vero znati in živeti. In ker je vera tako tesno spojena z življenjem našega naroda, zato bi naš narod ne vršil svojega kulturnega poslanstva, ako bi zanemarjal versko prosveto.

Ob nedeljah popoldne je na sporedu **kmetijska ura**. Izročila našega naroda so kmetiska. Slovenec je bil skozi stoletja istoveten s slovenskim kmetom. Takrat, ko so se zastopniki tako imenovanih olikanih stanov udinjali tujemu gospodarju, v katerih rokah je bila državna oblast in gospodarska moč, takrat je naš kmet ostal zvest svoji zemlji in si ustvarjal lastno izobrazbo. Kar je naš kmet našel drugod, je ponesel sicer seboj na svoj dom, toda presadil je v kmetisko zemljo, kjer se je razvijala izobrazba pod kmetiskimi rokami in pod kmetisko streho. Lepo poje pesnik Simon Gregorčič: Kar mož velikih nebo je k nam poslalo — vse mati kmečka je zibala — iz kmečkih so izšli domov. — Naš kmet si je ustvaril celo svoj slog pri gradbi hiš in gospodarskih poslopij. Ustvaril svojo lastno nošo, ki je ponos in dika in najlepša narodna svetinja še dandanes. Na svoj način si je okrasil hišo s podobo sv. Florijana. Vzljubil je svoje cvetlice, ki so zlasti prirasle kmečkemu dekletu: nageljček, roženkravi, rožmarin, s katerim je okrašena naša kmečka hiša. S pristnim in svežim domačnostnim duhom je znal vse dogodke, ki ga spremljajo od zibelke do groba, opremiti z raznimi običaji in šegami, ter jih tako napolnil z duhom in smislom. Zato je umestno, da naš radio pospešuje to, kar je našega domačega. Nedeljska predavanja v kmetijski uri so sicer strokovno podučnega značaja, vendar so tudi prepletene s pravo kmetisko prosveto. Da bi to prosveto našega kmeta še bolj spopolnili, smo dali na spored več predavanj v bodočem letu, ki bodo posvečena iz-

ključno kmetiski prosveti. Ta predavanja so sledeča: Kmet, izobrazba ter šola. Kmet in društveno življenje. Kmečka družina, življenjsko in delovno občestvo. Vaška skupnost, Kmet, gruda in domovina, Kmet in njegov jezik, Narodnost in država, Kmet in njegova vera. — Ta predavanja pa bodo vsako drugo sredo zvečer. V bodočem letu bo seznanjal predavatelj g. Boris Orel cenjene poslušalce s folkloristično tvarino, kot n. pr. Stari slovenski ljudski plesi, Kaj je našega in tujega v slovenskih ljudskih običajih? Narodnoslovne vrednote starih slovenskih božjih poti, Vino v slovenski ljudski pesmi, Mitološke podlage slovenskega ljudskega ornamenta itd.

Tudi **zdravstveno uro** bomo v bodočem sporedu ohranili ob ponedeljkih. Dr. Breclj bo kot moder preizkušen zdravnik in skrben oče nudil tvarino, namenjeno mladeničem in mladenkam na pot v življenje. Za spremembo bo podal dr. Ivo Pirc, ravnatelj Higienskega zavoda v nekaterih predavanjih tvarino, ki zanima slehernega Slovenca in nosi naslov: »Naroda rast in zdravje družin.«

Takoj za zdravniško uro bo sledila **slovenska kulturna kronika**. Pri teh predavanjih se bomo v bodočem letu spomnili enih mož in vodnikov, katerih zibelka je tekla ob Soči ali na Krasu, ki so nam ustvarili spomenike, trdnjše od bronu. Pesnik dr. Joža Lovrenčič bo obdelal pesnike in pisatelje, ki že počivajo v grobu, druge pa bo pripeljal pred mikrofona, da bodo sami podali svoja pesniška in literarna dela, slično kakor smo v preteklem letu predelali literarno zgodovino koroških Slovencev.

Slovenska zemlja hrani vse polno **umetniških spomenikov**. V zadnji sezoni smo se seznanili s spomeniki na zelenem Štajerskem, ko smo obiskali pod vodstvom dr. Fr. Steleta, univ. profesorja krasno cerkev sv. Roka, Ptujsko goro, kjer prav letos obnavljajo cerkev, ki je dragocen gotski spomenik. Obiskali smo Sladko goro in Prekmurje. Na bodočem sporedu ima isti strokovnjak predavanja o

Plečnikovem delu za Ljubljano, seznanili pa se bomo tudi z umetnostnimi spomeniki naše Dolenjske.

Modroslovna predavanja so na našem sporedu ob torkih, ki se menjajo z zgodovinskimi in vzgojeslovnimi predavanji. Že do sedaj je predavatelj g. urednik Franc Terseglav z globoko znanostjo podal celo vrsto versko-modroslovnih predavanj, v katerih je razpravljal o zvezi med Bogom in človekom. V bodočem letu pa bo razglabljal o notranjem človeku, kot n. pr. Mi in Bog, Pogojnost našega bitja, Ideja stvarstva, Svet — zrealo neustvarjene lepote itd.

Zgodovina je in ostane učiteljica narodov. Bodočnost naša se gradi na naši preteklosti. V tistih vzrokih, v katerih ima kakšna stvar svoj postanek, ima tudi svoj obstanek. Vsak velik narod skrbno hrani in hrani svoja izročila, ki mu služijo kot kažipot in opora na potu življenja. Kakšna so izročila našega naroda? O političnih izročilih našega naroda ne bomo na tem mestu govorili. Pač pa bomo kakor doslej ogledovali duševno stran naše zgodovine. Sem bodo spadala predavanja prof dr. Blaznika: O srednjeveških celih med Slovenci, Gospodstvo freizinskih škofov v škofjeloškem okraju, nadaljevali pa bomo še z **zgodovino gradov**. Na vrsto pridejo v bodoči sezoni predvsem štajerski gradovi.

Ob sredah se bodo menjavala **kmetiška in delavska predavanja** s pravnimi. Program kmetiških smo že prej omenili, za delavski stan pa smo si izbrali slično stvarino: dr. Gosar, univ. profesor bo obdelal: Sosedstvo v novodobni industrijski naselbini, G. pisatelj Fr. Finžgar nam bo podal delavca in njegov jezik, njegovo narodnost in državo, G. urednik Fr. Terseglav bo razpravljal o delavcu in njegovi veri, G. R. Smersu bo pokazal, kako delavec vrnjača s svojo ožjo in širšo domovino. Gdč. Krista Hafnerjeva nas bo seznanila z delavsko družino in z delavsko šolo. — Imena predavateljev že tudi jamčijo za uspeh predavanja. Pravna predavanja bodo pa posvečena našim **pravnim stari-**

nam, katere raziskujejo naši odlični znanstveniki. To polje je pri nas popolnoma nepreiskano. Zato se obračamo tudi na vas s prošnjo, da sodelujete pri zbiranju te tvarine in da nam pomagate z opisi in slikami, če se kje nahajajo take starine, da jih rešimo pred pozabljivostjo. Mislimo predvsem na naslednje pravne starine, ki so gotovo tu in tam še ohranjene: **stare lipe**, o katerih pripovedujejo, da so se zbirali pod njimi v starih časih vaščani, da razsojajo spore in sklepajo pogodbe. Posebno paznjo zaslužijo one lipe, pod katerimi so kamnite mize. Treba je navesti tudi, kje stojijo take lipe, ali sredi vasi, pri cerkvi, ali pri pokopališču. Že znani so nam primeri Miklova lipa na Koroškem, Najevnikova lipa na Črnem pri Prevaljah, Trška gora pri Novem mestu itd. Nimamo pa slik omenjenih lip. Druga pravna starina so »**róvaši**«, listine oziroma pogodbe na lesu, to so ali palice z zarezi, ki vsebujejo račune, koščki lesa z znakom posameznih kmečkih hiš, zlasti poslušalce iz Bele Krajine prosimo za tovrstna poročila. Zanimiva pravna starina je **mejnik**, to je kamen, ki zaznamuje mejo med posestvi. Zanimiva so dalje **znamenja za pripadnost** določenega predmeta gotovi osebi, družini, hiši ali za določenega mojstra. Sem spadajo tudi ona znamenja, ki jih uporablja kmečko prebivalstvo, da izrazi **prepoved dostopa** na gotovo zemljišče. To je tako imenovano zakrižanje. Morda imajo še kje stare **javne mere**, to so one osnovne mere, po katerih so se morale ravnati datjavte podložnikov in prodaja na trgu. Ponekod so zarezane stare dolžinske mere pri vratih cerkva ali starih rogovžih. Morda so kje še ohranjeni značilni znaki za obrt, n. pr. slika na hiši, ki predstavlja moža v starinski noši s poličem v roki, ali v vogal vzdan možiček s sodčkom pod pazduho. Sem spadajo **cehovski znaki in vrči**. Zanimivi so sramotni stebri ali »**prangerji**«, Morišča, kjer so obešali zločince, kakor jih imenuje ljudstvo »gaužniki«, dalje mučilno in morilno orodje, palice »rihterjev« in »svobo-

dinov, tako imenovanih Teharskih plemičev. Morda poznate v vasi ali mestu hiše in družine, ki hranijo stare listine. Morda bi bihi dotični lastniki pripravljene dovoliti strokovnjaku, ki bi ga poslal Narodni muzej v Ljubljani ali Mariboru, da listine prepíše oziroma zabeleži. — Vse to spada v zaglavje naših narodnih pravnih starin. Naši znanstveniki vam bodo zelo hvaležni za vse podatke, ki se nanašajo na omenjene starine.

Kotiček na sredo zvečer pa smo namenili nauku o **lepem vedenju**. Letos je bilo čuti več pritožb, kako so se razni izletniki vračali iz svojih izletov po naši domovini z razbitimi okni na avtomobilih. Surovost poganja vsepovsod. Mladina ne pozna vljudnosti napram starejšim osebam, izginila je vsaka plemenitost in viteštvo. Zato smo bili od naših abonentov samih, naprošeni, da uvedemo omenjeni kotiček.

Ob četrtek bomo ohranili **slovenščino za Slovence**. Zanimivo podaja to tvarino g. dr. Kolarič, katera je tudi potrebna, če hočemo očistiti naš jezik raznih peg. Četrtkove zanimivosti bi radi posvetili našemu **gospodarstvu**. Gospodarski krogi pa tudi denarni zavodi potrebujejo točnih obvestil o stanju valut in trgovskih odnosov, zlasti v sedanjem zapletenem mednarodnem položaju. Ženska ura bo ostala na našem sporedu ob petkih. Vrstila se bodo predavanja iz vzgojslovja, gospodinjskega knjigovodstva,

živiloznanstva, gospodinjstva, zdravstva, vrtnarstva, sadjarstva, mlekarstva in o konzerviranju sadja in sočivja. Že do sedaj so bila predavanja namenjena našemu ženskem svetu na svojem mestu. Ženske predavateljice **same** so podajale praktične migljaje za vzgojo, za gospodinjstvo in za praktično življenje v družini. Cela vrsta predavanj je bila posvečena slovenski ženi kot pesnici, pisateljici, slikarici, glasbenici in podobno.

Izseljenske vesti, ki so bile doslej na sporedu vsak drugi petek v mesecu, bomo spopolnili in bodo v bodočem letu dvakrat na mesec. Sodelovala bi tukaj predvsem naša Izseljenska zbornica. Naše agilno Slovensko planinsko društvo bo tudi v bodočem letu, prvi in tretji petek v mesecu, sporočalo v svojem kotičku navste in navodila vsem prijateljem planinskega športa in naših gora.

Da pridejo tudi cenjeni poslušalci do besede, bomo v bodoče obdržali še vsako drugo soboto pogovore. Zvečer pa ostane še nadalje poročilo o zunanjem političnem položaju, katerega bo podajal, kakor doslej, priljubljeni predavatelj dr. Alojzij Kuhar. To predavanje bo gotovo v sedanjem času zanimalo slehernega poslušalca.

To je v bistvu vsebina našega prosvetnega programa za bodoče leto. Vpeljali smo nekaj novosti, v ostalem pa spopolnili naš spored, ki bo povsem odgovarjal našemu človeku in našemu narodu.

Prvi prosvetni dom na Kočevskem

V nedeljo, 5. septembra, je bil v Mozlju pri Kočevju drugi slovenski dan, ki sta ga pod pokroviteljstvom narodnega voditelja dr. Antona Korrošca priredila Slovenska straža na Kočevskem in Prosvetno društvo v Mozlju. Dočim je lanski slovenski dan zbral ogromne množice Slovencev v Kočevju k sijajni manifestaciji, pa je bil letošnji že prva uresničitev načrta — dal nam je prvi Prosvetni dom na Kočevskem.

Takoj po prihodu jutranjega vla-

ka, pri katerem je pozdravil goste iz Ljubljane predsednik Slovenske straže na Kočevskem g. duhovni svetnik Karol Škulj, so pripravljene avtomobili naložili prišlece in jih odpeljali na kraj proslave — v Mozelj. Vreme je bilo kot nalašč lepo. Od blizu in daleč so prihajali udeleženci na kolesih, motorjih, avtomobilih in vozovih. Vsakogar je kmalu tiha, romantična mozeljska okolica ter proslavno razpoloženje spravilo v dobro voljo. Pri kapelici pod Mozljem je bilo zbirali-

šče in od tu se je začel ob pol desetih premikati veličasten sprevod, v katerem so korakali odborniki Slovenske straže in Prosvetnega društva ter člani, fantje in dekleta v krojih, narodne noše, vojaška godba iz Ribnice, otroci in ostali udeleženci. Sprevod je krenil v župno mozelsko cerkev, kjer se je pričela ob 10 služba božja, ki jo je opravil vseučiliški profesor dr. Fr. Lukman iz Ljubljane.

Po sv. maši z ljudskim petjem je krenil sprevod skozi z zastavami in cvetjem okrašeno vas na prireditveni prostor. Vsi so se razvrstili pred Prosvetnim domom, kjer je opravljal blagoslovitev dr. Lukman, univ. profesor in je pred blagoslovitvijo imel prelep govor, v katerem je izjavil: »Blagoslovitev doma je vesel dan za faro, posebno pa še na teh tleh. Letošnje leto je bilo blagoslovljeno. Več domov smo letos že odprli, za zaključek pa odpiramo ta domači in prikupljivi dom, da se ga oko razveseli, ko ga zagleda. V Ljubljani nad vhom duhovnega semenišča je vklesano: *Virtutibus et musis* — 'Krepostim in umetnostim'. Tak naslov bi moral stati nad vsakim domom. Iz njega bodo izšli ljudje, žene, možje, dekleta in fantje, krepostni in veselega srca. Ko blagoslovljam ta dom, hočem povedati nekaj besed, čemu naj služi dom. **To je dom katoliške narodne prosvete!** To ni dom prosvetnjakarstva, ki ciljev ne pozna. Katoliška narodna prosveta vidi jasno in pravilno. Ima visoko stališče, da zamore cilj, ki ga hočemo doseči, jasno in prav gledati. Vidi cilj posameznika in skupnosti, stoji na svetovnem naziranju, da s smrtjo ni konca. Šele tam je velika resničnost! Gledamo vse naskoli jasno, gledamo večne dobrine. Tukajšnji dom naj bo tudi osebnega in gospodarskega značaja. Nemojmo pravilno družino, osebo, narodno in državno skupnost, ki je od Boga hotena. Nižjih dobrin ne stavimo nad višje in tako spoznamo vrednote in uredimo življenje. Cerkev nas uči, da gremo skozi začasno v večno življenje. V današnjem evangeliju smo slišali, da dvema naenkrat ne moremo služiti.

Spoštovati moramo bčžje zapovedi, posebno četrto. Urejeno je vse v svojih odnosih do stvari, ki nas obdajajo. V katoliški narodni prosveti se podvržemo četrto božji zapovedi in kar iz nje sledi. **Spoštuj očeta in mater**, da boš dolgo živel in... **Spoštuj vse, kar je bilo očetu in materi sveto!** **Spoštuj jezik**, ki so ga govorili tvoji predniki, **spoštuj molitev in pesmico** tvojih prednikov! Pokojni škof Slemšek je izrazil željo, da bi mu bilo dano, da bi na smrtni postelji izgovoril molitvico v svojem maternem jeziku. **Spoštuj zemljo staršev in svojih prednikov!** Spomin na njo naj ti bo kot spomin na starše! **Spoštuj šege in navade!** Te so prešle na tebe od tvojih prednikov. **Spoštuj in ljubi svojo državo!** Bog nas je pripeljal v to skupnost, v naš dom. Ljubimo jo in glejmo, da bo spoštovana tudi od zunaj! — K narodni izobrazbi spada tudi **gospodarski napredek**, ki je stebber vsakega naroda. Prosvetni domovi so tudi šole v gospodarskih vprašanjih. Po teh načelih bo tudi več podpore in božjega blagoslova! S kratkimi besedami sem vam povedal namen katoliške in narodne prosvete. Pošiljajte doraščajočo mladino, da bo imela pouk in veselje! **Moje voščilo je združeno z željo, da bi dekleta in fantje, žene in možje bili trdni v katoliški veri, zvesti narodu in državi in gospodarsko krepki! V ta namen Bog pomagaj!**«

Po blagoslovitvi je godba zaigrala »Povsod Boga!«

Nato je predsednik Slovenske straže g. **K. Škulj** pričel zborovanje, prečital vdanostne brzojavke Nj. Vel. kralju, pokrovitelju dr. Korošcu, ministru dr. Kreku in g. banu, se zahvalil vsem, ki so pomagali kakor koli pri gradnji tega doma, pozdravil vse udeležence in častne goste. Pozdravil je predsednika mogočne naše katoliške Prosvetne zveze g. dr. Lukmana s priščno zahvalo za blagoslov doma. Ponosni smo, da je dom blagoslovil baš on kot vzorno delavni predsednik naše prosvetne matice. Pokrovitelj prireditve **dr. Anton Korošec** je poslal brzojav, v katerem obžaluje, da se

osebno ni mogel udeležiti in pošilja tople pozdrave in želje. Po govoru predsednika Slovenske straže g. Škulja je sledil pozdrav predsednika Slovenske straže v Ljubljani g. profesorja Bojca, predsednik Prosvetnega društva v Mozlju g. Kotnik pa je v navdušenem nagovoru orisal trud in požrtvovalnost domačinov pri gradnji doma, ki je dokaz slovenske trdnosti in junaštva, dalje so pozdravili zastopniki sosednjih prosvetnih društev in fantovskih odsekov ter ribniški akademikov.

Po teh pozdravih zastopnikov, ki so vsi čestitali domačinom na tako lepi zgradbi, posebitno pa g. K. Škulju, ki si je pridobil kot predsednik tamkajšnje Slovenske straže za dom največ zaslug, je stopil na balkon draštvenega doma slavnostni govornik gospod urednik **Franc Terseglav**, ki je v miselnosti globoko zasnovanem govoru in z le njemu lastno ognjevitostjo užigajočo besedo in kretnjo prikazal in dokazal živo spojenost krščanskega nauka z narodno mislijo. Pobil je poganski nazor nacionalizma in pribil, da je krščanstvo najboljši temelj na-

rodnega dela, gradečega iz živih osnov človekove kulture in v skladu z božjimi zapovedmi. Navzoči so govornika večkrat prekinili z živahnim odobravanjem, zlasti pa so ob koncu nagradili njegova izvajanja z gromovitim ploskanjem. Predsednik g. K. Škulj se je govorniku lepo zahvalil in zaključil dopoldansko prireditev s prošnjo, da se ob dveh snidejo na telovadišču.

Popoldne je bil telovadni nastop na planoti tik nad Prosvetnim domom. Navzoči so z učitkom sledili izvajanjem prostih vaj članov, članic, mladcev in naraščaja FO in DK, na orodju se je postavila domača vrsta skupno z ribniško, sledilo je rajanje mladine, dvakrat so morala dekleta iz Loškega potoka v črnih oblekah izvajati simbolične vaje »Oj Deberdob«, zaključilo pa je ziljsko štehanje.

Kljub nepričakovanim oviram je bila udeležba na tem slovenskem dnevu v Mozlju velika in vsem ostane v trajnem spominu ta za kočevsko in naše slovensko življenje sploh velepomemben dogodek.

Resolucija VI. mednarodnega kongresa Kristusa Kralja v Ljubljani

od 25. do 30. julija 1939

1. Kongres Kristusa Kralja opozarja svet na duhovno krizo, izvirajočo iz vedno večjega razkristjanjenja in na njene usodne posledice v vsem življenju današnjega človeka. Da se ta kriza ozdravi, zahteva kongres, naj se človeška družba zopet pokristjani in prešine s Kristusovim duhom.

2. KKK se zaveda, da izvira razkristjanjenje sveta več ali manj tudi iz krivde krščanstva, ki je oslabelo v delavnosti in izgubilo na privlačnosti. Življenje v širokih slojih kristjanov obstaja le preveč v samih navadah brez duha, je zadovoljno z zgolj zunanji oblikami, išče le uživanje in deloma daje celo pohujšanje. Zato ima KKK vsestranski prerod krščan-

skega ljudstva, ki sega globoko, za prevažno zahtevo našega časa.

3. Pomen in namen te krščanske verske obnove mora biti ta, da se v vseh krščenih razvije Kristusovo življenje v vsej polnosti na globoko in široko.

4. KKK priporoča, naj se uporabljajo vse neposredne in posredne metode in nova pota, ki služijo tej bistveni in vsestranski krščanski obnovi.

5. Največ uspeha za to obnovo pričakuje KKK od skupin apostolov, vzgojenih v evangeljskem duhu in hkrati zasidranih v liturgičnem življenju Cerkve, popolnoma prešinjanih s Kristusovim duhom. Ustanovijo naj se v vsaki župniji, da bodo same

po sebi postale kvas skladno rastoče obnove krščanske družbe.

6. Zdrava in zares živa jedra Katoliške akcije bodo po prepričanju kongresa najzanesljiveje zrasla, če se v laikih znova zbudi zavest, da so v sv. krstu postali živi udje skrivnostnega telesa Kristusovega, če bodo vsi, ki so po krstu in birmi poklicani k splošnemu duhovništvu, dobivali od oltarja moč za aktivno življenje s Cerkvijo, predvsem za aktivno sodelovanje pri sv. liturgiji.

7. KKK vidi najnujnejšo sodobno nalogo Cerkve v tem, da si vzgoji nov krščanski rod, ki se bo z mladostnim ognjem sam odločil za Kristusa, si Njega vzel v svoje vsakdanje življenje in to prepojil z evangelijskimi načeli.

8. KKK upa, da bo mogoče najhitreje vzgojiti tako novo Kristusovo mladino s tem, da se primerno upošteva naravni idealizem mladine, da se ji izkazuje zaupanje, da se katoliški mladini poverijo naloge, ki se bo zanje rada zavzela, prav posebno pa s tem, da jo navdušujemo in pozivamo k osvojitvi sveta za Kristusa Kralja. Katoliška mladina bo morala dobiti temeljit in za svojo razvojno stopnjo primeren verski pouk. Trajno ji je treba izkušnje in vodstva cerkvene avtoritete. Pri tem bo mladina priznavala duhovnike za voditelje s toliko večjim veseljem in zaupanjem, kolikor bolj se ji bodo bližali kot prijatelji, zlasti pa, če bodo skušali nanjo vplivati s svojim apostolskim zgledom.

9. KKK jemlje z veseljem na znanje, da v mnogih deželah delajo katoliški izobraženci za versko obno-

vitev. Za posebno važno smatra, da se duhovniki in laiki na enak način kar se da temeljito izobrazujejo za svoj poklic in v znanstvenem delu ter duhovnem življenju tekmujejo z najboljšimi svojega naroda.

10. KKK opozarja vse narode na veliko škodo, ki preti veri in pravosti, zlasti mladine, od uživanja željivosti našega časa in zlasti od alkoholizma. Nujno poziva k uspešnemu pobijanju alkoholizma in priporoča, naj se ustanavljajo skupine apostolsko usmerjenih katoličanov, duhovnikov in laikov, ki z zgledom prostovoljne zdržnosti od opojnih pijač skušajo odpraviti pivske razvade in tako dajejo mladini in vsem ogroženim oporo in lep zgled.

11. KKK priporoča katoličanom vseh dežel, naj se vsako leto v postnem času en teden odpovedo vsem užitek in, kar s tem prihranijo, darujejo za dobrodelne ali misijonske namene Cerkve.

12. KKK zahteva, naj se krščanska obnova dosledno izvaja in kaže v temeljiti pravni obnovi po Kristusovih načelih na vseh področjih življenja; v prvi vrsti, da se uresniči socialna pravičnost v gospodarskem in javnem življenju, da se uveljavijo večna načela evangelija v življenju posameznikov, a tudi pri urejanju razmer med socialnimi sloji, stanovi, plemeni, narodnostmi in ljudstvi.

13. KKK zahteva, da se poglobi in okrepi zavest vzajemne skupnosti vseh posameznih kristjanov pa tudi vseh katoliških organizacij in ustanov, ki naj se kaže predvsem v načrtnem medsebojnem podpiranju vseh idej, koristi in del katoličanov.

(Dalje prihodnjic.)

Vsebina: XL. redni občni zbor Prosvetne zveze v Ljubljani. — Naše bodoče delo. — Ludovik Puš: Kmet, gruda, domovina. — Krista Hafner: Delavska družina. — Vinko Zor: Prosvetni program Radio-Ljubljane v bodočem letu. — Prvi prosvetni dom na Kočevskem. — Resolucija VI. mednarodnega kongresa Kristusa Kralja v Ljubljani.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Zadržno tiskarno v Ljubljani: Maks Blejcer